

Autori:

- Adrian Lupușor
- Alexandru Fala
- Ana Popa

Realitatea Economică Transnistreană

este o publicație trimestrială ce identifică cele mai importante evoluții economice și politice din raioanele de est ale Republicii Moldova. Cititorii săi sunt decidenții de politici, directorii executivi ai companiilor locale, străine și ai băncilor comerciale, reprezentanții instituțiilor internaționale, ambasadelor și partidelor politice, jurnaliștii economici, care activează pe ambele maluri ale Nistrului.

Indicatorul de convergență Economică (ICE)

Indicatorul de convergență cuantifică gradul de apropiere dintre economia regiunii transnistrene și cea a zonei din dreapta râului Nistru. Indicele este agregat din indicatori economici similari pentru ambele zone. Indicele cuprinde următorii parametri: indicatori raportați la numărul populației (volumul investițiilor, producția agricolă, exportul și importul de mărfuri, agregatul monetar M3), IPC și cursul real MDL/PRB (mai multe detalii în Anexa A).

Acronimele și abrevierile utilizate:

f-a-p – față de aceeași perioadă a anului precedent; f-t-p – față de trimestrul precedent; f-l-p – față de luna precedentă, s-d-p – sfârșit de perioadă, p.p. - puncte procentuale; T3:15 – trimestrul patru 2015; Ian:15 – ianuarie 2015; BNM – Banca Națională a Moldovei; BNS – Biroul Național de Statistică; BR – „Banca Republicană din regiunea transnistreană”; MDE – „Ministerul Dezvoltării Economice din regiunea transnistreană”; MDL – leul moldovenesc; PRB – „rubla transnistreană”, IPC – Indicele Prețurilor de Consum, ZLSAC – Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător.

EXPERT-GRUP este un centru analitic independent din Moldova, a cărui misiune este de a oferi mediul propice manifestării gândirii libere și netriviale, fapt ce va permite instituției să fie un lider în furnizarea unor analize economice obiective și să promoveze în mod eficient idei și soluții inovatoare pentru problemele economice cu care se confruntă Moldova în procesul transformării economice, dezvoltării societale și integrării europene.

Date de contact:

Republica Moldova, mun. Chișinău
str. Pușkin, 45, et. 2, MD-2005
Telefon: +373 22 929 994
E-mail: info@expert-grup.org

Indicatorul de convergență economică dintre stânga și dreapta Nistrului

Deja 4 trimestre consecutive economiile de pe ambele maluri ale Nistrului sunt într-un proces de divergență economică.

În T2:2016, indicatorul de convergență a coborât la nivelul de 94,8% (97,1% în T2:2015). Această evoluție este cauzată de o deteriorare mai acută a situației economice în regiunea

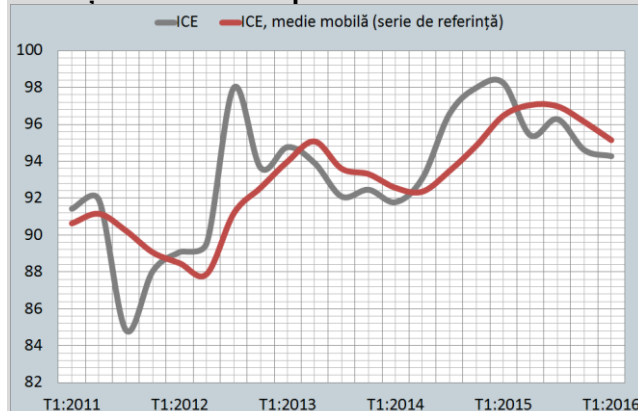
Transnistreană comparativ cu cea de pe malul drept. Sub aspect structural, principalele cauze se referă la dinamica mai negativă a cererii interne și, respectiv a importurilor, precum și a sectorului agricol din regiunea transnistreană comparativ cu indicatorii atestați pe malul drept.

Criza economică din regiunea transnistreană se accentuează pe fondul reducerii cererii interne, în paralel cu erodarea competitivității pe piețele externe.

După ce s-a comprimat cu circa o cincime în 2015, economia transnistreană nu pare să revină curând la etapa de relansare. Cele mai îngrijorătoare semnale vin din partea reducerii cererii interne, erodării competitivității pe piețele externe și refluxul investițiilor în afara regiunii. Astfel, pe fondul reducerii dramatice a veniturilor populației, inclusiv a remiterilor, dar și deficitului de valută străină, în T2:16 importurile s-au comprimat cu circa o treime f-a-p. Nivelul înalt de incertitudine economică și socială din regiune a alimentat emigrarea de capital către Ucraina și malul drept al Nistrului, iar formarea de capital, în T2:16 urmează să scadă cu circa 20% f-a-p. În aceeași perioadă, exporturile au scăzut cu circa 5% f-a-p, în mare parte din cauza menținerii fixării „cursului de schimb al rublei transnistrene”, fapt ce continuă să erodeze competitivitatea exportatorilor din regiune.

Politicele economice sunt afectate de prevalarea economiei politice în regiune. Acest fapt se observă, în special, în cazul dilemei privind deprecierea controlată a „rublei transnistrene”. Adevărul este că premisele pentru necesitatea menținerii „cursului de schimb” fixat la nivelul actual este bazată pe premise false, atât din punct de vedere al politicii economice, cât și al economiei politice. În mod special, politica respectivă nu protejează în nici un fel veniturile populației, ci din contra. În primul rând, devine tot mai pronunțat fenomenul pieței negre de valută, unde „rubla transnistreană” deja s-a depreciat, de facto, cu până la 50%. În al doilea rând, din cauza deficitului de valută în regiune și, respectiv, a reducerii importurilor, tot mai multă populație din regiune este nevoită să se deplaseze în localitățile de pe malul drept al Nistrului pentru a face cumpărături. Luând în considerație costurile de transport, pierderile la „schimbul valutar” și timpul petrecut pentru asemenea cumpărături, deflația formală de -0,2% raportată la final de aprilie, se transformă în inflație ascunsă, cu repercusiuni majore asupra nivelului sărăciei din regiune. În acest context, considerăm necesară deprecierea urgentă, însă controlată și dozată a „rublei transnistrene”, cu circa 15% până la final de an, și cu încă 25% pe parcursul anului 2017, în paralel cu măsuri active de stimulare a investițiilor, pentru a elimina fenomenul pieței negre de capital și reanima exporturile.

Indicatorul de convergență economică (ICE), date brute și media mobilă pentru 4 trimestre



Sursa: BNM, BNS, BR, MDE, estimările EG

Această publicație este elaborată în cadrul programului „Susținerea Măsurilor de Promovare a Încrederii” - finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Opiniile din acest document aparțin autorilor și nu reflectă opinia Uniunii Europene sau a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. De asemenea, autorii conștientizează riscurile legate de posibilele probleme de calitate a datelor statistice, pe care le-au utilizat cu maximă precauție.



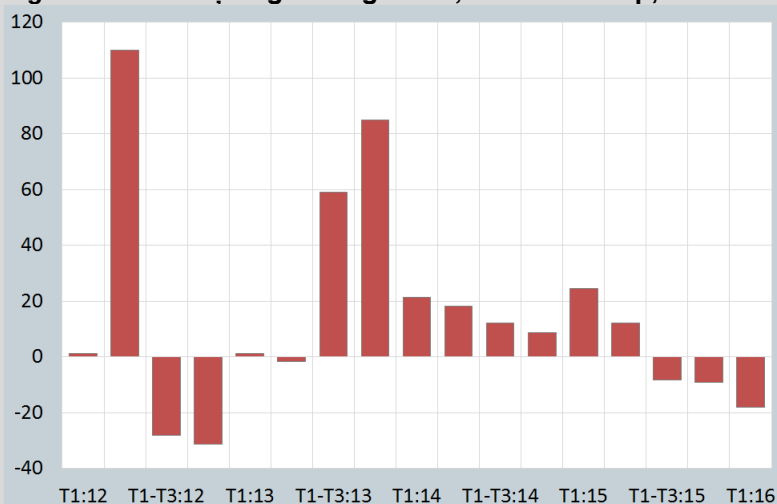
This project is funded by
the European Union



*Empowered lives.
Resilient nations.*

■ Principalele tendințe economice în regiunea Transnistreană

Figura 1. Producția agricolă globală, dinamica f-a-p, %



Sursa: MDE

AGRICULTURA

Producția globală agricolă și-a continuat trendul descendent în T1:16, care a fost determinat deja de reducerea producției animaleiere cu 21,7% f-a-p.

Astfel, în urma reducerii efectivului de animale în anul precedent, producția de ouă și lapte a scăzut f-a-p cu 60,7% și 14,1% respectiv. Totuși, creșterea pronunțată din sectorul vegetal (de 49,5% în T1:16 f-a-p) va asigura dinamica pozitivă a producției animaleiere în următoarele trimestre.

INDUSTRIA

După ce sectorul industrial a înregistrat un progres semnificativ în T1:16, în luna aprilie producția industrială din nou a diminuat f-a-p.

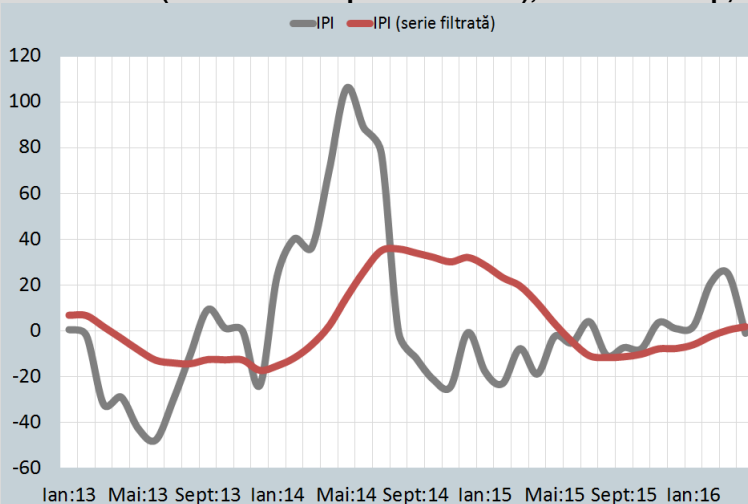
Aceste fluctuații accentuează vulnerabilitatea economiei regionale, puternic concentrată în câteva sectoare sensibile. Scăderea a fost determinată de reducerea puternică a producției în cele două industrii de bază: energetică și metalurgică. În același timp, producția industriei ușoare, alimentare și a industriilor mai puțin importante a crescut mai puternic în aceeași perioadă.

COMERȚ INTERN

Chiar dacă ritmul de contractare a comerțului intern a fost mai slab în 2016, perioada îndelungată de declin denotă repercusiunile de lungă durată a crizei din regiune.

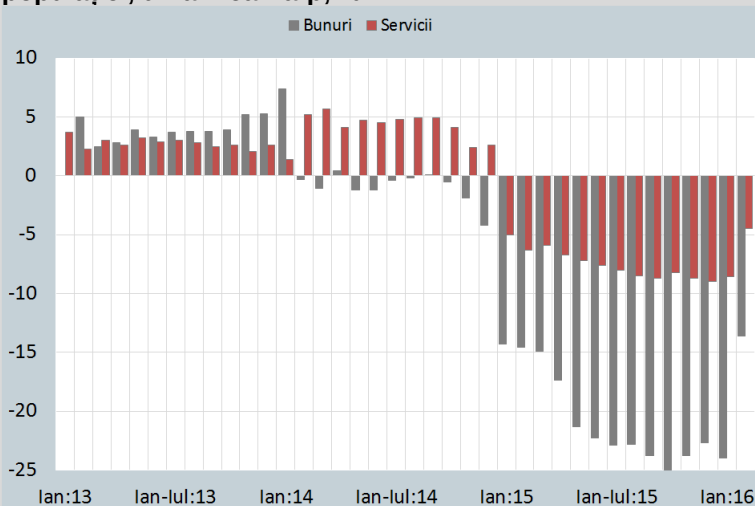
Astfel, în Ian-Apr:16 cifra de afaceri în comerțul cu amănuntul și serviciile acordate populației au diminuat cu 12,6% și 2,3% respectiv f-a-p. Erodarea continuă a veniturilor populației și reducerea importurilor ca urmare a crizei valutare stau la baza acestor tendințe.

Figura 2. Indicele Producției Industriale (IPI), serie brută și serie filtrată (media mobilă pentru 12 luni), dinamica f-a-p, %



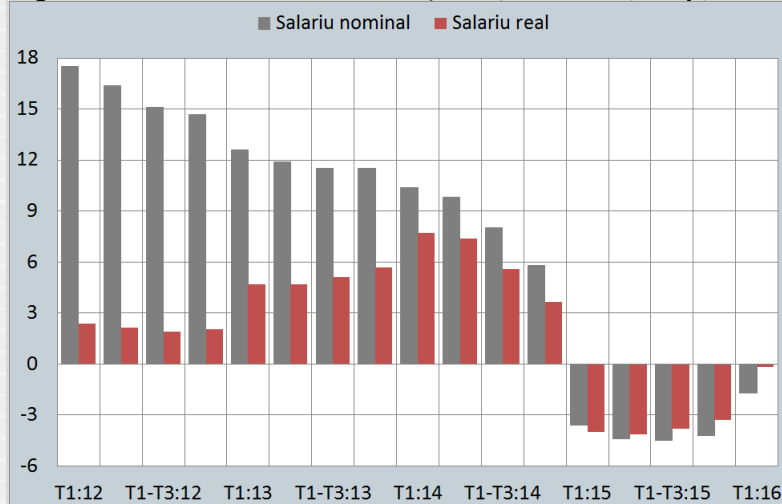
Sursa: BR, estimările EG

Figura 3. Comerțul cu bunuri (amănuntul) și servicii prestate populației, dinamica f-a-p, %



Sursa: MDE

Figura 4. Salariul mediu nominal și real, dinamica, f-a-p, %



Sursa: MDE, calculele EG

VENITURILE POPULAȚIEI

Dinamica salariilor și pensiilor a fost "amortizată" de deflația din regiune.

Astfel, salariului real s-a diminuat mai puțin decât salariul nominal în T1:16: cu **0,2%** față de **1,7%** f-a-p, iar nivelul pensiilor chiar s-a majorat nesemnificativ. Totuși, reducerea numărului locurilor de muncă și dinamica transferurilor de peste hotare determină scăderea veniturilor populației, cu efecte negative asupra comerțului intern și depozitelor persoanelor fizice.

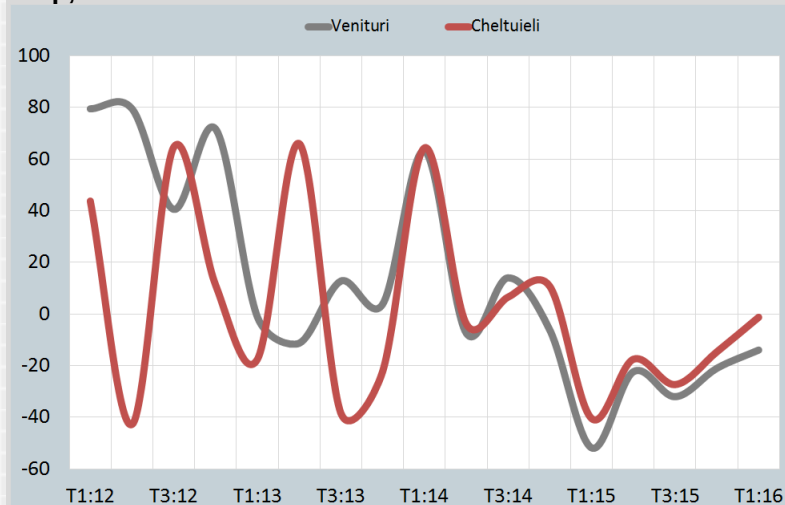
FINANȚE PUBLICE

Începând cu luna aprilie are loc o aparentă stabilizare a finanțelor publice, determinată inclusiv de baza de comparație foarte joasă din 2015. Astfel, veniturile "bugetului republican" s-au diminuat în Ian-Apr:2016 cu **0,2%** f-a-p, însă încasările de taxe și impozite de la cei mai mari contribuabili au continuat să scadă. În același timp cheltuielile „bugetului republican” au crescut cu **4,2%** f-a-p și deja depășesc cu **55%** veniturile acumulate pentru această perioadă.

PIAȚA MUNCII

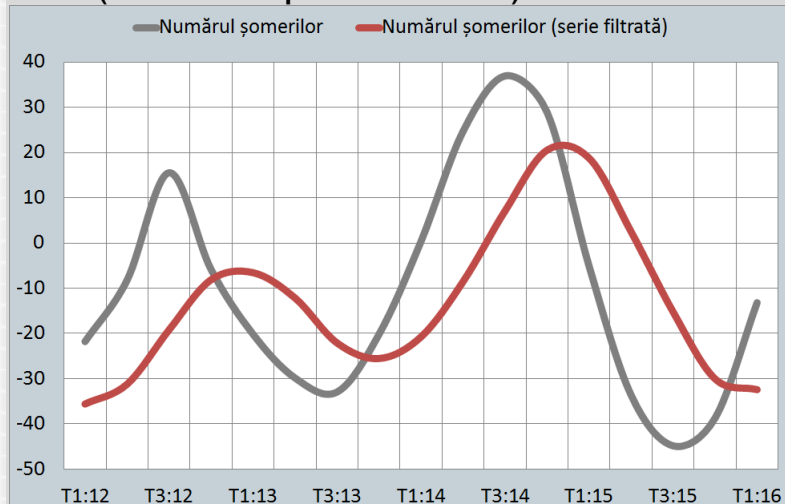
În T1:16 populația ocupată s-a redus cu 3,3% f-a-p, chiar dacă numărul șomerilor înregistrați a scăzut cu 13,2%. În Ian-Apr:16 numărul populației ocupate (fără sectorul întreprinderilor mici) s-a redus f-a-p în industrie (**5,9%**), agricultură (**9,9%**), construcții (**30,8%**), și comerț (**2,5%**). Suma restanțelor noi acumulate la salarii în sectorul real a fost în scădere. Iar în luna mai au fost lichidate restanțele la salariile bugetarilor pentru anul 2015 din împrumutul fără dobândă oferit de compania Sheriff.

Figura 5. Veniturile și cheltuielile bugetului central, dinamica f-a-p, %



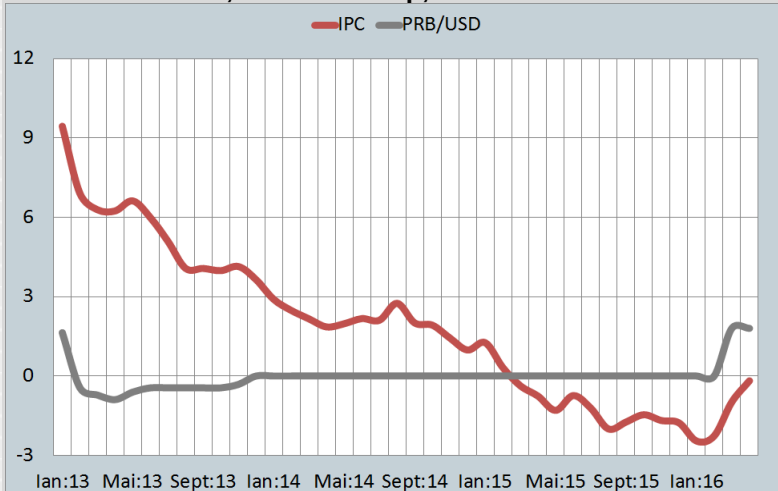
Sursa: Ministerul Finanțelor

Figura 6. Modificarea numărului de șomeri, serie brută și serie filtrată (media mobilă pentru 4 trimestre)



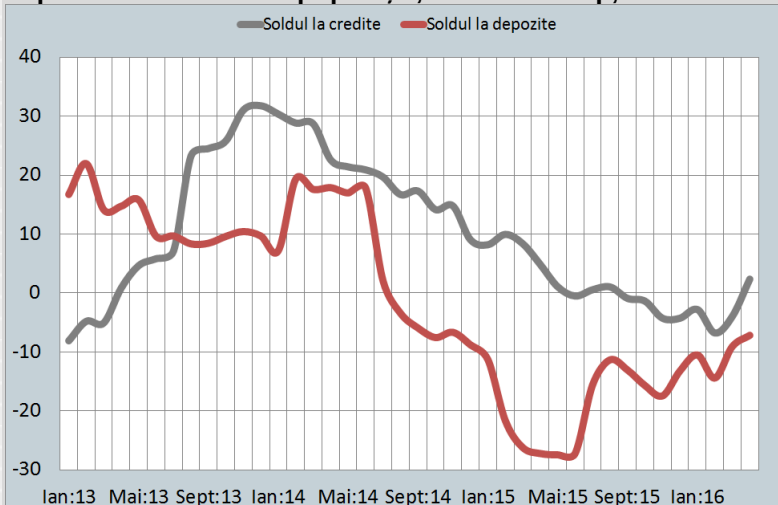
Sursa: MDE, calculele EG

Figura 7. Indicele Prețurilor de Consum (IPC) și cursul de schimb PRB/USD, dinamica f-a-p, %



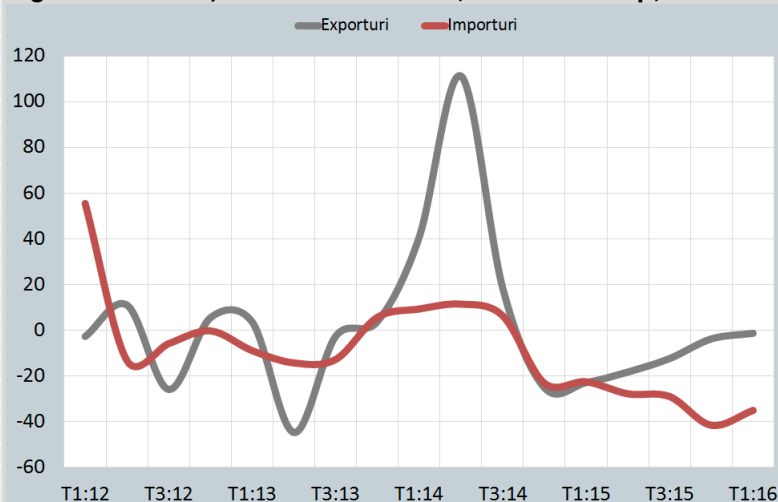
Sursa: BR

Figura 8. Creditele acordate sectorului real și populației și depozitele atrase de la populație, dinamica f-a-p, %



Sursa: BR

Figura 9. Comerțul extern de bunuri, dinamica f-a-p, %



Sursa: BR, MDE

PREȚURI ȘI „POLITICĂ MONETARĂ”

Și în Apr-Mai:16 regiunea a fost dominată de efectele crizei valutare. După devalorizarea "rublei RMN" față de dolarul USD din 16 martie 2016, „moneda regională” a continuat deprecierea față de moneda EUR și rubla rusească. În același timp, procesele deflaționiste s-au stabilizat în 2016. În lunile Mar-Apr:16 prețurile au crescut, în special pentru produse alimentare, iar inflația anuală a constituit **-0,2%** la sfârșit aprilie.

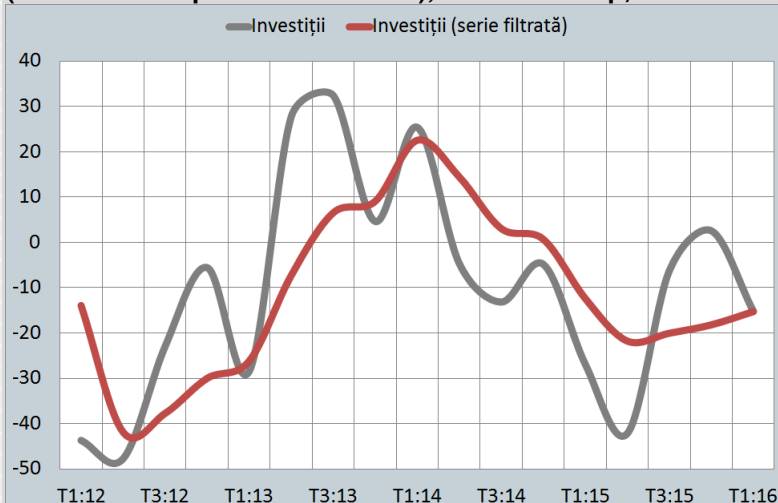
SISTEM BANCAR

După ce activitatea de creditare a intrat pe un trend negativ din Sep:15, aceasta a înregistrat o creștere de 2,4% în Apr:16 f-a-p. Avansul a avut loc ca urmare a creșterii creditelor acordate agenților economici cu **11,9%**, în timp ce cele acordate persoanelor fizice s-au diminuat cu **11,8%**. Însă este prematur să anticipăm reinversarea trendului, atât timp cât depozitele populației continuă să se reducă (scădere de **7,2%** în Apr:16 f-a-p), iar norma rezervelor obligatorii a fost majorată recent cu 2 p.p.

COMERȚ EXTERIOR

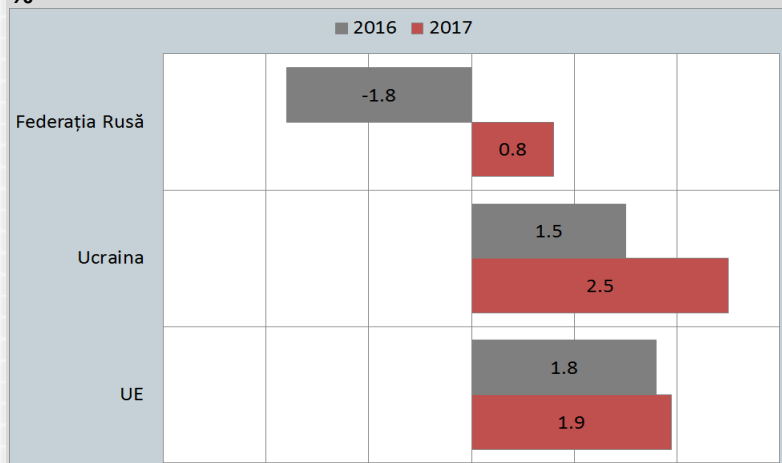
Comerțul extern își continuă dinamica negativă, acompaniată însă de reorientarea geografică. Exportul total a scăzut cu **5,4%** în Ian-Apr:16 f-a-p, cu o reducere de **15,4%** către statele CSI și creștere de **16%** către alte destinații. S-au majorat exporturile către multe state UE (România, Germania, Serbia, Slovenia, Cehia), dar și către Ucraina. Totodată, scăderea producției interne determină reducerea continuă a importului, în special a combustibililor minerali și metalelor.

Figura 10. Investiții în capital fix serie brută și serie filtrată (media mobilă pentru 4 trimestre), dinamica f-a-p, %



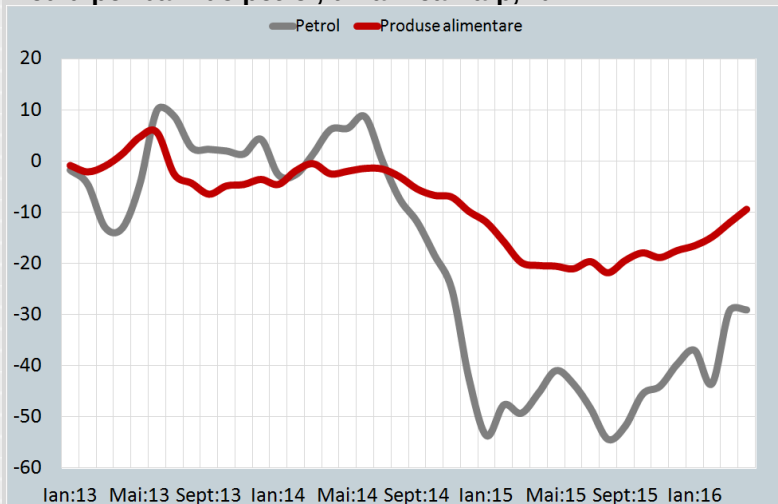
Sursa: MDE, estimările EG

Figura 11. Prognoza creșterii economice a principalilor parteneri comerciali ai regiunii transnistrene, dinamica f-a-p, %



Sursa: FMI

Figura 12. Indicele prețului mondial la alimente și prețului mediu per baril de petrol, dinamica f-a-p, %



Sursa: FMI, FAO UN

ACTIVITATEA INVESTIȚIONALĂ

Activitatea investițională este în continuă scădere din cauza lipsei resurselor, atât în sectorul public, cât și privat, dar și a confidenței scăzute a mediului de afaceri. În T1:16 investițiile în capital au scăzut cu **15,2%** f-a-p, cu reducerea puternică a lucrărilor de construcții și montaj (cu **38,6%**), dar și a investițiilor în mașini, echipamente și utilaje (cu **8,3%**). Investițiile finanțate din surse bugetare s-au redus semnificativ, constituind doar **2,2%** din totalul investițiilor.

PARTENERII COMERCIALI

Creșterea așteptată pentru principalii parteneri externi, conjunctura geopolitică și situația economică și politică a regiunii vor impulsiona și în continuare reorientarea exporturilor.

Astfel, și în 2016 România își menține poziția de principal partener pentru exporturile regiunii, iar ponderea altor țări europene este în creștere. De asemenea, în cazul creșterii economice prognozate în Ucraina, exporturile către această destinație vor avansa.

PIEȚELE GLOBALE

Prețurile globale la produsele agro-alimentare au avansat recent, în special prețurile la zahăr și uleiuri vegetale, care s-au majorat cu cca. 15% de la început de an. Deși aceasta ar putea impulsiona inflația din regiune, în prezent nu sunt premise pentru o creștere mai puternică a prețurilor globale în 2016. În același timp, prețul global la petrol s-a majorat cu **11,5%** de la început de an, exercitând presiuni suplimentare asupra unei economii atât de slabe. Totuși, se așteaptă stabilizarea acestuia în T3-T4:16.

■ Evoluții-cheie de politici

Evoluția politicii	Comentariile Expert-Grup
28 aprilie 2016. A fost extinsă lista produselor pentru care prețurile vor fi reglementate de „Comitetul pentru prețuri și activitatea anti-monopol” din regiune.	Proiectul legii privind măsurile de stat suplimentare pentru minimizarea efectelor secundare a factorilor economici externi prevede, începând cu 1 mai, extinderea listei de produse prețurile cărora vor fi reglementate de către „Comitetul pentru prețuri și activitatea anti-monopol” din regiune. Este vorba de 10 produse de necesitate curentă, inclusiv carne, zahăr, sare, pește. Pe de o parte această măsură este orientată pentru a reduce presiunile inflaționiste din regiune, care s-au accentuat începând cu luna aprilie, în special pentru produsele alimentare și reprezintă un risc major într-un an electoral. Pe de altă parte, aceasta creează presiuni suplimentare asupra pieței regionale și poate agrava criza recent declanșată a alimentelor. În cele din urmă, necesitatea extinderii reglementării prețurilor reprezintă, mai curând, o eroare de politică economică și are o tentă electorală de rând cu alte acțiuni recente.
29 aprilie 2016. „Ministerul Finanțelor” din regiune a semnat cu compania Sheriff acordul privind împrumutul fără dobândă pentru lichidarea restanțelor la salarii din sectorul bugetar pentru anul 2015.	Compania Sheriff a înaintat propunerea respectivă încă la data de 5 aprilie 2016. Inițial au existat ezitări, în special din partea președintelui de facto al regiunii, compania Sheriff sprijinind principala formațiune politică în opoziție față de acesta, dar și termenii de rambursare a împrumutului fiind destul de riscanți. Totuși, agravarea crizei economice din regiune a determinat acumularea de noi restanțe la salarii, cu imposibilitatea lichidării celor din 2015, iar ajutorul din partea Federației Ruse încă întârzie. Astfel, propunerea companiei Sheriff a fost acceptată, iar la data de 4 mai 2016 mijloacele bănești în sumă de 300 mln. „ruble RMN” au fost transferate pe contul „Ministerului Finanțelor”. Adicional a fost acceptat un împrumut fără dobândă în sumă de 56 mil. „ruble RMN” pentru achitarea restanțelor la pensii acumulate în 2015. Chiar dacă inițial existau rezerve referitor la termenii de rambursare a împrumutului, sursele oficiale nu oferă informație privind termenii finali agreeți de către guvernul de facto și compania Sheriff. Sursele neoficiale vehiculează că termenul de rambursare a fost extins până în noiembrie 2016, chiar dacă autoritățile regionale au optat pentru extinderea acestuia până la sfârșit de an. Astfel, termenul stabilit înainte de așa-zisele alegeri prezidențiale din regiune poate influența rezultatul acestora. Un risc mai mare îl reprezintă modalitatea de rambursare a împrumutului în cazul devalorizării monedei regionale dacă temenii inițiali înaintați de către compania Sheriff (i.e. rambursarea împrumutului în „ruble RMN” la cursul din data rambursării) nu au fost modificați. În urma transferării mijloacelor bănești, Ministerul Finanțelor de facto a anunțat că restanțele la salarii au fost lichidate integral până la data de 24 mai 2016.
5 iunie 2016. Guvernul de facto al regiunii transnistrene a înaintat o inițiativă cu privire la reducerea cu 20% a prețului la gaz și energie electrică, pentru locuitorii de la sate.	Motivul acestei inițiative, care deja a fost aprobată de președintele de facto al regiunii este de a oferi suport populației în perioada 1 mai – 31 octombrie, în special bugetarilor și pensionarilor, pensiile și salariile cărora nu vor fi indexate în acest an. Deși veniturile populației au erodat, iar perspectivele par tot mai sumbre, asemenea inițiative au mai degradat tentă electorală. Astfel, criza economică regională profundă este agravată în acest an de procese și divergențe politice majore în ajunul așa-ziselor alegeri prezidențiale.

Evoluția politicii	Comentariile Expert-Grup
6 iunie 2016. “Banca republicană a regiunii transnistrene” a decis introducerea unui comision de 10% la cumpărarea valutei.	Criza valutară a continuat și chiar s-a agravat pe parcursul lunilor aprilie-mai. Astfel, după ce în luna martie „Banca Republicană a regiunii transnistrene” a rămas practic fără rezerve valutare, toate licitațiile de valută care au urmat s-au încheiat fără vânzare de valută. Mai mult ca atât, în perioada dată, valuta se găsea mult mai greu și pe piața neagră. În condițiile în care nu s-a ajuns la un consens privind devalorizarea “rublei RMN”, iar necesitatea de valută nu este satisfăcută deja pe parcursul mai multor luni, banca centrală de facto a decis asupra introducerii unui comision de 10% la cumpărarea valutei. Acest comision înlocuiește devalorizarea propusă de 10% însă, în cele din urmă, va eroda veniturile populației, soluționarea problemei doar fiind amânată. Totuși, această decizie a stârnit mai multe nemulțumiri și conflicte între autorități, care, pe de o parte susțin că nu doresc sărăcirea populației prin devalorizarea monedei regionale, însă, pe de altă parte, cu greu rezistă presiunilor generate de menținere a cursului fixat de dolarul SUA în condițiile în care în țările vecine a avut loc o depreciere puternică. Recent, pentru stabilizarea situației pe piața valutară au mai fost luate câteva măsuri, care însă nu au un efect până în prezent. Astfel, la 20 aprilie 2016 a fost redus nivelul sumei maxime de ieșire a valutei din regiune. Astfel, persoanele fizice vor putea scoate din regiune, fără a deține un set special de documente, până la 1000 dolari SUA, față de 5000, după cum era anterior. Din 30 mai 2016 a fost modificată legislația, astfel încât taxele locale vor putea fi achitate și în valută străină, nu doar în “ruble RMN”. De asemenea, guvernul de facto a propus ca exportatorii transnistreni să fie obligați să vândă 100% din încasările de valută, așa cum nivelul curent de până la 25% nu satisface necesitățile regiunii. Deși acțiunea ar fi îndreptată preponderent către o singură companie “Energocapital”, aceasta poate afecta întregul sector privat. Între timp, efectele crizei valutare se transpun în mai multe domenii. Compania Sheriff a anunțat că din cauza lipsei de valută nu mai poate importa produse alimentare și petrol. Deși autoritățile transnistrene neagă că în regiune ar exista o criză de produse alimentare, este cert că populația a început mai intens să cumpere din Moldova și Ucraina. Situația curentă denotă eșecurile majore ale economiei regionale care a funcționat până în prezent în baza unor principii ce contravin regulilor economiei de piață.

■ Anexa A: Metodologia de calcul a indicatorului de convergență economică

Indicatorul de convergență reprezintă un indicator agregat ce permite cuantificarea gradului de apropiere dintre economia regiunii transnistrene și cea a zonei din dreapta râului Nistru. La calcularea indicatorului au fost utilizate serii de date ce reflectă evoluția aceluiași variabile economice pe ambele maluri ale Nistrului.

Informație primară a constat în datele statistice trimestriale privind evoluția indicatorilor similari în ambele zone ale râului Nistru. În calitate de date brute au fost utilizați următorii indicatori: volumul investițiilor, producția agricolă, exportul și importul de mărfuri, IPC, stocul agregat monetar M3 la sfârșitul trimestrului, și cursurile valutare PRB/USD și MDL/USD.

Pentru a asigura comparabilitatea datelor dintre cele 2 zone, pentru volumul investițiilor, producția agricolă, exportul și importul de mărfuri, agregatul monetar M3 au fost realizate câteva iterații. Agregatul monetar M3 a fost reprezentat sub formă de medie aritmetică a stocurilor de la sfârșitul a două trimestre consecutive. Sa decis ca T1:2010 să fie perioada de bază. Pentru a elimina influența prețurilor, indicatorii au fost exprimați în valorile perioadei de bază, în acest sens în calitate de deflator a fost utilizat IPC. În baza serii ajustate au fost calculate indicii de creștere reală față de T1:2010. Pentru a obține variabila de referință pentru fiecare serie de date, indicatorii din T1:2010 au fost exprimați în dolari SUA. Pentru calcularea termenilor seriei, valorile indicatorilor din perioada de referință au fost înmulțiți cu indicii de creștere reală. Estimarea s-a realizat conform formulei de mai jos:

$$X_T = X_{0,USD} \cdot I_{T/0}$$

unde:

X_t - valoarea variabilei în trimestrul T;

$X_{0,USD}$ - variabila din perioada de referință (T1:2010=1, cursul față de USD din T1:2010);

$I_{T/0}$ - indicii real de creștere al variabilei X

Șirul dinamic ce reprezenta evoluția IPC, la fel, a fost transformată într-o serie cronologică cu baza fixă, unde T1:2010=1. Pentru obținerea cursului nominal MDL/PRB s-a utilizat înmulțirea încrucișată a ratelor MDL/USD și PRB/USD. Cursul real MDL/PRB a fost calculat prin înmulțirea cursului nominal MDL/PRB cu raportul dintre IPC din regiunea transnistreană și IPC din zona dreaptă a râului Nistru. Pentru cursul real perioada de referință o reprezintă T1:2010.

Seriile ajustate au fost raportate la numărul populației din ambele zone. Pentru a elimina efectele sezoniere din seriile cronologice, au fost calculate mediile mobile cu o lungime de 4 trimestre.

Indicele obținut poate lua valori cuprinse între zero și infinit. Valorile sub 1 indică asupra faptului că în regiunea din stânga Nistrului indicatorii au o creștere mai rapidă comparativ cu majorarea înregistrată în partea dreaptă a râului sau descreșterea parametrilor economici din regiunea transnistreană este mai mică față de scăderea din restul țării. În cazul valorilor de peste 1 situația este inversă.

În baza indicelui este calculat indicatorul de convergență. Valoarea indicatorului se determină conform formulei de mai jos:

$$\text{Indicatorul de convergență} = 100 - 100 \cdot \sqrt{(\ln \text{Indice})^2}$$

Creșterea indicatorului semnifică faptul că dintre economiile celor două maluri ale Nistrului „se apropie”. Valoarea maximă ce poate fi obținută de indicator este 100 - situație ce relevă atingerea convergenței.